

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Ligipääs kui inimõigus puuetega inimeste jaoks” (omaalgatuslik arvamus)

(2014/C 177/03)

Raportöör: Ioannis VARDAKASTANIS

14. veebruaril 2013 otsustas Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee vastavalt kodukorra artikli 29 lõikele 2 koostada omaalgatusliku arvamuse järgmises küsimuses:

„Ligipääs kui inimõigus puuetega inimeste jaoks”.

Asjaomase töö ettevalmistamise eest vastutav transpordi, energeetika, infrastruktuuri ja infoühiskonna sektsioon võttis arvamuse vastu 19. novembril 2013.

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee võttis täiskogu 495. istungjärgul 21.–22. jaanuaril 2014 (21. jaanuari istungil) vastu järgmise arvamuse. Poolt hääletas 152, erapooletuks jäi 3.

1. Järeldused ja soovitused

1.1 Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee kutsub ELi institutsioone üles tunnustama, et ÜRO puuetega inimeste õiguste konventsiooni artiklis 9 sätestatu tähendab eraldiseisvat inimõigust ja seepärast peab selle täielik rakendamine tooma õiguslike ja poliitikameetmete kaudu kaasa vajalikud tingimused, mis võimaldavad puuetega isikutele juurdepääsu kõigile elukeskkondadele ja -valdkondadele. See on hädavajalik nende kodaniku- ja poliitiliste õiguste täielikuks kasutamiseks, samuti nende sotsiaalsete, majanduslike ja kultuuriliste õiguste kasutamiseks. Ligipääsetavus toob kasu kogu ühiskonnale.

1.2 Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee esitab kõigile ELi institutsioonidele, poliitilistele organitele ja asutustele, sh komitee, üleskutse valmistada ette konkreetne kava, konsulteerides Euroopa puuetega inimeste liikumisega, et tagada juurdepääs mh oma ruumidele, veebilehtedele ja dokumentidele.

1.3 Komitee peab ligipääsetavust jätkusuutlikkuse ja selle sotsiaalse mõõtme esmaseks eeltingimuseks vaesuse ja tõrjutusega võitlemisel ja sotsiaalse ühtekuuluvuse edendamisel.

1.4 Komitee tunnistab, et sellistes valdkondades nagu transport ja telekommunikatsioon on astunud positiivseid samme (näiteks digitaalarengu tegevuskava), kuid vaja on rohkem meetmeid, sh siseturul.

1.5 Komitee tunnistab, et ligipääsetavuse puudumine on iseenesest diskrimineerimine, ja rõhutab seetõttu vajadust, et EL arendaks edasi mittediskrimineerimisalaseid õigusakte. Samuti kutsub komitee nõukogu üles minema edasi ettepanekuga võtta vastu direktiiv, millega rakendatakse võrdse kohtlemise põhimõtet sõltumata isikute usutunnistusest või veendumustest, puudest, vanusest või seksuaalsest sättumusest, COM(2008) 426 final (ELi toimimise lepingu artikkel 19).

1.6 Komitee kutsub Euroopa Komisjoni üles täitma oma ammust lubadust ja esitama õiguslikult siduv Euroopa ligipääsetavuse akt.

1.7 Komitee kutsub Euroopa Parlamenti ja nõukogu üles viima lõpule töö praeguse direktiivi ettepanekuga avaliku sektori asutuste veebisaitide käideldavuse kohta kooskõlas komitee arvamusel avaliku sektori asutuste veebisaitide käideldavuse kohta⁽¹⁾ ja Euroopa Puuetega Inimeste Foorumiga.

1.8 Komitee kutsub ELi institutsioone üles leppima kokku puuetega isikuid ja ligipääsetavust käsitlevate kohustuslike eeltingimuste lisamises praeguse struktuurifondide ühissätete määrusesse, samuti välisabi rahastamisvahenditesse ja muudesse rahastamisvahenditesse.

1.9 Komitee leiab, et EL ja liikmesriigid ei tohiks kasutada kriisi ja sellest tulenevad kokkuhoiumeetmeid ettekäändena vähendada juurdepääsu kui inimõigust.

⁽¹⁾ ELT C 271, 19.9.2013, lk 116-121.

1.10 Komitee märgib, et ligipääsu kui inimõiguse jõustamisel tuleks silmas pidada järgmiseid aluspõhimõtteid: vabadus valida ja liikuda, iseseisev elu, mõistlikud abinõud, osalemine, universaalne disain ja ennetav kohustus.

1.11 Komitee kutsub ELi ja liikmesriike üles looma jälgimise ja jõustamise mehhanismid, kaasates puuetega isikute esindusorganisatsioonid.

1.12 Komitee rõhutab, et ligipääsetavuse mõõde peaks sisalduma järgmistes ELi poliitikavaldkondades: õigusvõime, poliitiline osalemine, tööhõive, riigiabi, transport, haridus, ligipääs kaupadele ja teenustele, teadusuuringud, välispoliitika ja elamumajandus.

1.13 Komitee arvates peaksid ELi institutsioonid ÜRO puuetega inimeste õiguste konventsiooni sätete rakendamisel kaasama ligipääsetavuse järgmistesse vahenditesse: standardimine, ühtlustamine, tehnilised nõuded, stiimulid äriühingutele, ametiühingupoliitika ja kollektiivlepingud.

1.14 Komitee märgib, et teadlikkuse suurendamise strateegiad on esmatähtsad, et saavutada ligipääsu kui inimõiguse tunnistamine ühiskonnas, sh kodanike endi, samuti peamiste osalejate (nt koolide ja massimeedia) seas kooskõlas ÜRO puuetega inimeste õiguste konventsiooni artikliga 8.

1.15 Komitee arvates peaks ligipääsetavus olema kaasatud reaalinete (nt arhitektuur, inseneriteadus, informaatika jne) õppekavades.

1.16 Komitee on seisukohal, et statistilised vahendid ligipääsu kui inimõiguse jõustamise toetamiseks on ebapiisavad, ja kutsub seetõttu Eurostatit üles tagama nende väljaarendamise.

1.17 Komitee kordab oma eelmistes arvamustes väljendatud lubadust luua ÜRO puuetega inimeste õiguste konventsiooni rakendamise jälgimise juhtkomitee.

2. Sissejuhatus

2.1 Inimõigustega seotud lähenemisviisi puudele tähendab seda, et ELil kui ÜRO puuetega inimeste õiguste konventsiooni osalisel ja kõigil kodanikel on kohustus ehitada üles ühiskond, kus kõik inimesed, sh puuetega isikud, saavad kasutada oma kodaniku-, poliitilisi, majanduslikke, sotsiaalseid ja kultuurilisi õigusi.

2.2 ÜRO puuetega inimeste õiguste konventsioonis sätestatud puudega isiku määratlus toetab ja tugevdab inimõiguste lähenemisviisi puudele: „Puuetega inimeste mõiste hõlmab isikuid, kellel on pikaajaline füüsiline, vaimne, intellektuaalne või meeleline vaegus, mis võib koostööl erinevate takistustega tõkestada nende täielikku ja tõhusat osalemist ühiskonnaelus teistega võrdsel alustel”.

2.3 ÜRO puuetega inimeste õiguste konventsiooniga ühinemisel lisas EL sellele pädevusvaldkondade loetelu, kus ligipääsetavus on lahutamatu osa. Siiani on ÜRO puuetega inimeste õiguste konventsioon ainuke inimõiguste leping, millega EL on ühinenud.

2.4 Maailma Terviseorganisatsiooni ja Maailmapanga koostatud maailma puude valdkonna aruandes (2011) rõhutatakse, et sageli on hooned, transport, teave ja suhtlusvahendid puuetega inimestele ligipääsmatud ⁽²⁾.

2.5 Ligipääs füüsilisele keskkonnale ja ühistranspordile on eeltingimus puudega isikute liikumisvabaduseks, mis on tagatud inimõiguste ülddeklaratsiooni artiklis 13 ja kodaniku- ja poliitiliste õiguste rahvusvahelise pakti artiklis 12. Samamoodi nähti ligipääsu teabele ja suhtlusvahenditele eeltingimuseks sõna- ja väljendusvabaduseks, mis on tagatud inimõiguste ülddeklaratsiooni artiklis 19 ja kodaniku- ja poliitiliste õiguste rahvusvahelise pakti artikli 19 lõikes 2 ⁽³⁾

⁽²⁾ Maailma puude valdkonna aruanne, lk 10.

⁽³⁾ Kodaniku- ja poliitiliste õiguste rahvusvahelise pakti artikli 25 lõikes c sätestatakse üldise võrdsuse alusel iga kodaniku õigus omada ligipääsu avalikele teenustele oma riigis. Selle artikli sätete alusel võiks lisada ligipääsuõiguse peamistesse inimõigusi käsitletavatesse lepingutesse. Osad 2 ja 3. Rahvusvahelises konventsioonis rassilise diskrimineerimise kõigi vormide likvideerimise kohta tagatakse kõigi jaoks ligipääs üldsuse kasutuses olevatele kohtadele või teenustele, nt transport, hotellid, restoranid, kohvikud, teatrid ja pargid (artikli 5 lõige f). Nii on inimõiguste rahvusvahelises õigusraamistikus loodud pretsedent käsitleda ligipääsu õiguse kui sellisena (üldise märkuse kavand artikli 9 kohta – ÜRO puuetega inimeste õiguste konventsiooni komitee).

2.6 ÜRO puuetega inimeste õiguste konventsiooni kontaktpunktil (mis asub Euroopa Komisjonis) on kaalukas roll ÜRO puuetega inimeste õiguste konventsiooni rakendamisel ja sellega tuleb tegeleda väga ennetaval viisil.

2.7 Euroopa Liidu Nõukogu kiitis 29. oktoobril 2012 heaks raamistiku loomise, et kaitsta, edendada ja jälgida ÜRO puuetega inimeste õiguste konventsiooni rakendamist. Raamistikku kuuluvad Euroopa Ombudsman, Euroopa Parlamendi petitsioonikomisjon, Euroopa Liidu Põhiõiguste Amet, Euroopa Puuetega Inimeste Foorum ja Euroopa Komisjon.

2.8 Komitee tervitab Euroopa Puuetega Inimeste Foorumi täielikku kaasamist kõnealusesse raamistikku ja toonitab vajadust, et kodanikuühiskond oleks raamistiku tegevusse väga tihedalt kaasatud.

2.9 ÜRO puuetega inimeste õiguste konventsiooni artiklites 9, 3 ja 21 tunnustatakse ligipääsu õigusena.

2.10 ÜRO puuetega inimeste õiguste konventsiooni ligipäasetavust käsitlevates artiklites sätestatakse tähtis eraldiseisev õiguslik/poliitiline tegevuskava, mida ei saa vaadelda isoleeritult. Seepärast tuleb ligipäasetavust käsitleda kui kõigi teiste kodaniku-, majanduslike, sotsiaalsete ja kultuuriliste õiguste kasutamise võimaldajat ja lihtsustajat.

2.11 Viimastel aastatel on ELi seadusandjad ligipäasetavusele rohkem tähelepanu pööranud ja see on lisatud muu hulgas sellistesse poliitikavaldkondadesse nagu riigihanked, struktuurifondid ja muud rahastamisvahendid, reisija õigused, tehnilised standardid (koostalitluse tehniline kirjeldus – piiratud liikumisvõimega isikud) ja tööhõive. See on eriti oluline Euroopa rahvastiku vananemist silmas pidades.

2.12 Euroopa puuetega inimeste strateegias, mis on peamine konkreetset puuet käsitlev poliitikavahend, on püstitatud ELi konkreetsed eesmärgid kõnealuses valdkonnas. Euroopa puuetega inimeste strateegia kaudu on komisjon võtnud endale ülesande esitada õiguslikult siduvad meetmed ligipääsu tagamiseks, näiteks veebisisu kättesaadavus ja Euroopa ligipäasetavuse akt ⁽⁴⁾.

2.13 Euroopa digitaalarengu tegevuskava on hea mudel üldiste poliitikastrateegiate kasutuselevõtuks, hõlmates ka konkreetseid meetmeid puuetega isikutele juurdepääsu tagamiseks. Edasimineku ligipäasetavuse valdkonnas avaldab mõju ühiskonnale ja majandusele üldiselt, luues uusi töökohti ja lisaväärtust. Tegevuskava täieliku rakendamise tulemusena tuleks jõuda puuetega isikute jaoks tõketeta digitaalse Euroopani.

2.14 Ligipäasetavuse potentsiaal tuleb ära kasutada siseturul, sest see suurendab Euroopas riikidevahelist liikuvust, lihtsustades samas töötajate ja puuetega inimeste liikuvust. Tagada tuleks juurdepääs pidevõppe süsteemidele. Euroopa tööhõivestrategiad peaksid hõlmama ka vajaduse töökohtade säilitamise ja ümberõppe järele nende jaoks, kellel tekib puue tööelu jooksul.

2.15 Strateegias „Euroopa 2020” oleks võinud puude valdkonnas rakendada ulatuslikumat lähenemisviisi, hõlmates ligipäasetavuse ja puuetega isikute ja nende esindusorganisatsioonide osalemise. Igakülgsete puudenäitajate puudumine kõnealuses strateegias on kaasa toonud vähese tähelepanu, teabe ja ressursside pühendamise puuetele. Töökohtade loomine on sotsiaalse kaasatuse tagamise alusstrateegia.

2.16 Komitee rõhutab, et palju on veel ära teha, ja tervitab seepärast komisjoni ettepanekut võtta vastu direktiiv avaliku sektori asutuste veebisaitide käideldavuse kohta.

2.17 Komitee kutsub komisjoni üles täitma lubadus teha ettepanek võtta vastu õiguslikult siduv Euroopa ligipäasetavuse akt, lükkamata seda edasi.

2.18 Majanduskriisil on olnud puuetega isikute inimõiguste, sh juurdepääsuõiguse kasutamisele tohtu mõju. Ligipäasetavustase langeb, mille tulemusel väheneb ühiskonnas ligipäasetavus. Tuleb märkida, et majanduskriis mõjutab kõiki perekondi, ent puuetega laste perede jaoks on tagajärjed ebaproportsionaalselt suured ⁽⁵⁾.

⁽⁴⁾ Nagu sätestatud Euroopa Komisjoni 2012. aasta tööprogrammi punktis 99.

⁽⁵⁾ Lapse õiguste komitee võttis vastu üldise märkuse nr 9 (2006) puudega laste õiguste kohta. Oma üldises märkuses nr 17 (2013) lapse õiguste kohta puhkusele, vabale ajale, mängimisele, meelelahutusele, kultuurielule ja kunstile (artikkel 31) kinnitas lapse õiguste komitee taas ligipäasetavuse olulisust.

2.19 EL peab võtma vastu konkreetse programmi, et tagada puuetega laste jaoks juurdepääs kõigile elukeskkondadele ja -valdkondadele.

2.20 Euroopa vajab kaasavat majanduskasvu ning ligipääsetavus on jätkusuutlikkuse elementaarne eeltingimus, eriti pidades silmas selle sotsiaalse mõõtme rakendamist vaesuse ja tõrjutusega võitlemisel ja sotsiaalse ühtekuuluvuse edendamisel puuetega isikute kaasamise kaudu.

3. Ligipääs kui inimõigus

3.1 Komitee leiab, et ligipääs kui inimõigus tuleb muuta poliitiliseks ja praktiliseks kontseptsiooniks. See on kontseptsioon, mis kehtib kogu ühiskonnale ja mitte ainult puuetega isikutele.

3.2 Komitee rõhutab, et ligipääsuõigust kui inimõigust, samuti seoses poliitilise tegevuskavaga, tuleks mõista kahel viisil:

- eraldiseisva inimõigusena, mis hõlmab võimalust osaleda, tegutseda, suhelda ja saada teavet iseseisvalt ja ohutult;
- inimõigusena, mis kuulub automaatselt teiste inimõiguste rakendamise juurde, muutes selle õiguste kasutamise põhimõtteliseks võimaldajaks ja lihtsustajaks.

3.3 Komitee tunnustab ÜRO puuetega inimeste õiguste konventsiooni suuniseid ligipääsetavuse kontseptsiooni väljatöötamisel ja on seisukohal, et poliitika kujundamine kõnealuses valdkonnas peaks hõlmama järgmist:

- võimaldada puuetega isikutel sõltumatult elada ja osaleda täielikult kõigis eluvaldkondades;
- võtta meetmeid, mis hõlmavad ligipääsu takistuste ja tõkete ennetamist, kindlakstegemist ja kaotamist.

3.4 Komitee kiidab heaks vajaduse tagada iseseisev elu (seoses kogukonnapõhise ja kogukonnas elamisega), nagu on sätestatud ÜRO puuetega inimeste õiguste konventsiooni artiklis 19, kolme peamist meetme kaudu:

- tuleb tagada, et puudega isikud saavad ise valida, kus nad eelistavad elada;
- tuleb pakkuda abi, mida on vaja teiste ühiskonnaliikmetega samade õiguste kasutamiseks;
- tuleb tagada, et üldised teenused on puuetega isikutele võrdselt kättesaadavad.

3.5 Komitee märgib, et puuetega isikutel peab olema vabadus teha valikuid sõltumatult ja iseseisvalt võrdsel alusel teistega.

3.6 Komitee võtab teadmiseks organisatsiooni „Inclusion International” koostatud hiljutise aruande kogukonnas elamise ja selles osalemise kohta⁽⁶⁾. Sellest selgub, et vaimse puudega isikutel puuduvad elementaarsed juurdepääsuõigused, nagu õigus omada oma kodu võtmeid, õigus omada juurdepääsu äriteenustele, õigus otsustada, kus jalutada, või õigus viibida koos kaasõpilastega mänguväljakul.

3.7 Komitee tunnistab, et asutustesse sulgemine on inimõiguste äärmuslik rikkumine ja sotsiaalteenuste arengu õnnetu tagajärg Euroopas võrreldes maailma muude piirkondadega. See mõjutab kõiki Euroopa Liidu riike, sõltumata nende elatusastemest. Deinstitutionaliseerimise strateegiatele peab järgnema alternatiivsete kogukonnapõhiste teenuste väljatöötamine, sest ilma teenusteta ei saa olukord paraneda ja puudega inimesed jääksid kodutuks.

⁽⁶⁾ <http://inclusion-international.org/living-in-community/>.

3.8 Komitee leiab, et tõket tuleb mõista mitte ainult füüsilise tõkkena, vaid ka suhtumise ja seadusandliku tõkkena, samuti tõkkena poliitikas, käitumises ja tavades, teadlikkuse puudumises ja kultuurilises diskrimineerimises. Komitee märgib, et nende tõkete eemaldamine on kasulik kogu ühiskonnale.

3.9 Komitee arvates tuleks rohkem tähelepanu pöörata viipekeele ja kurtide muude suhtlusvormide tunnustamisele, samuti kõne tekstiks muutmisele kuulmisraskustega inimeste jaoks. Vaja oleks ka vahendeid, millega tagada dokumentide olemasolu rahvusvahelises pimedate kirjas ja ekraanilugejad pimedatele ning lihtsana loetav teave intellektuaalse ja käitumusliku puudega inimestele.

3.10 Komitee märgib, et paljude puudega inimeste, eelkõige kognitiivse väsimuse kogejate jaoks on märgistus, kättesaadav teave ja suhtlus, tugiteenused, abi hoonetes ja nende vahel orienteerumisel ja liikumisel äärmiselt oluline.

3.11 Komitee arvates tuleb ligipääsu kui inimõiguse analüüsimisel käsitleda kahte põhivaldkonda.

— Mõistlikud abinõud – „vajalikud ja asjakohased teisendused ja kohandused, mis ei ole ebaproportsionaalselt ega liigselt koormavad ning on konkreetsel juhul vajalikud, et tagada puuetega inimestele kõigi inimõiguste ja põhivabaduste teostamine või kasutamine teistega võrdsel alustel“ (puuetega inimeste õiguste konventsiooni artikkel 2). Mingil juhul ei tohiks mõistlikud abinõud asendada kohustust tagada infrastruktuuri, hoonete, teenuste ja kaupade juurdepääsetavus vastavalt universaalse disaini põhimõtetele. Mõistlike abinõudega püütakse tagada iga inimese jaoks õiglus, et hoida ära diskrimineerimine ja tagada võrdne kohtlemine, võttes arvesse inimese väarikust, iseseisvust ja valikuid. Komitee on seisukohal, et ligipääsetavuse üldine parandamine viib rohkemate mõistlike abinõudeni.

— Komitee leiab, et ebaproportsionaalse või liigse koormuse põhimõtet tuleks rakendada kooskõlas kehtivate eeskirjadega, ja kutsub seepärast riigiasutusi üles kontrollima ja rakendama mõistlike abinõusid erineval viisil (raha, hanked jne). See peaks hõlmama sellist mõjuhindamist, mille käigus tuleks kodaniku õigust eelistada pakkuja vajadustele. Oluline on tagada, et mõistlike abinõude põhimõtte kohaldamise erandeid oleks väga vähe.

3.12 Komitee on seisukohal, et universaalne disain peaks olema suunav põhimõte ühiskonnas täieliku juurdepääsu tagamiseks ja see tuleb poliitika kujundamise protsessis muuta praktiliseks poliitiliseks nõudeks, näiteks lisades selle mõne määruse artiklitesse ⁽⁷⁾. Üldise disainiga peaks kaasnema täiendavate abiseadmete ja -tehnoloogiate arendamine.

3.13 Ligipääsu tagamise ennetava kohustuse täitmine võib olla puuetega isikutele väga kasulik, sest nende vajadusi aimatakse ette, enne kui need vajadused tegelikult tekivad. Toote või teenuse seisukohalt nõuab see võimalike vajaduste arvestamist disainimisel.

3.14 Vahet tuleks teha kahe kohustuse vahel: ühelt poolt tagada ligipääs kõigile uutele projekteeritud, ehitatud ja toodetud objektidele, infrastruktuurile, varale, toodetele ja teenustele ning teiselt poolt eemaldada tõkked ja tagada ligipääs olemasolevale füüsilisele keskkonnale, transpordile, teabele ja suhtlusvahenditele ja üldsusele suunatud teenustele. Konventsiooniga ühinenud riikidel on kohustus tagada mõlemad, ent kuna esimest kohustust viiakse ellu järk-järgult, peaksid osalisriigid määrama kindla ajaraamistiku ja eraldama piisavalt ressursse olemasolevate tõkete eemaldamiseks ⁽⁸⁾.

⁽⁷⁾ Hoone ligipääsetavaks muutmine kohe algusest peale võib suurendada ehituse kogumaksumust kuni 0,5 % (või paljudel juhtudel üldse mitte), samas kui hilisemate kohanduste kulu võib olla nimetatud protsendist suurem. Teabe ja suhtlusvahendite, sh info- ja kommunikatsioonitehnoloogia kättesaadavus tuleb samuti saavutada algusest peale, sest hilisemad kohendused internetis ja info- ja kommunikatsioonitehnoloogias võivad kulusid suurendada, mistõttu on ökonoomsem lisada kohustuslik info- ja kommunikatsioonitehnoloogia ligipääsetavuse nõue disaini ja väljatöötamise varastes etappides (üldise märkuse kavand artikli 9 kohta – ÜRO puuetega inimeste õiguste konventsiooni komitee). Hoone või muu füüsilise infrastruktuuri keskmine eluiga on üle 50 aasta, samas kui digitaalse infrastruktuuri puhul ei ole see rohkem kui 3–4 aastat. Mainida tasub ka seda, et tootmiskulud on palju väiksemad.

⁽⁸⁾ Üldise märkuse kavand artikli 9 kohta – ÜRO puuetega inimeste õiguste konventsiooni komitee.

3.15 Komitee märgib, et isiklik abi (sh ÜRO puuetega inimeste õiguste konventsioonis nimetatud „abipersonal”) on fundamentaalne sihipärane tegevus, selleks et tagada puuetega isikutele juurdepääs paljudele õigustele.

3.16 Komitee tunnistab, et mittediskrimineerimine on inimõiguste austamise tagamise põhivahend, kuid sellest ei piisa, kui sellega ei kaasne muud vahendid, näiteks positiivne tegevus ja standardimine, samuti koolitus ja puuetega isikute õiguste edendamine tööandjate, ehitusinseneride, arhitektide, juristide, majandusteadlaste jne hulgas. Sellealane koolitus tuleks lisada nende õppekavadesse. Komitee arvates tuleks edasi liikuda praegu kõrvale jäetud ettepanekuga võtta vastu direktiiv, millega rakendatakse võrdse kohtlemise põhimõtet sõltumata isikute usutunnistusest või veendumustest, puudest, vanusest või seksuaalsest sättumusest, COM(2008) 426 final (ELi toimimise lepingu artikli 19 põhjal).

3.17 Ilma puuetega inimeste organisatsioonide mahuka ja sisulise osaluseta artikli 4 lõike 3 ja artikli 33 rakendamisel ligipääsetavuse küsimustes ei ole võimalik põhjalikult täita kohustusi tagada ligipääs kui inimõigus. Sellise osaluse saab tagada ainult juhul, kui puuetega inimeste organisatsioonidele antakse vajalikud rahalised vahendid oma toetustegevuse arendamiseks. Komitee kutsub üles tagama, et põhiõiguste programmiga, mis asendab programmi PROGRESS, kindlustataks puuetega inimeste katuse- ja eriorganisatsioonidele sama suur rahaline toetus.

3.18 Komitee rõhutab, et puudega inimeste inimõiguste kasutamise määr erineb maa- ja linnapiirkondade vahel ning see tasakaalunihe tuleks korda seada tõhusate meetmetega riiklikul ja piirkondlikul tasandil.

3.19 ELi äriühingud ja tööandjad peaksid lisama ligipääsetavuse oma mitmekesisuse poliitikasse ning edendama mitmekesisuse kavade koostamist.

3.20 Komitee tunnistab ligipääsetavuse mõju sotsiaalsele ühtekuuluvusele ja seetõttu peaksid ELi jätkusuutlikkuse strateegiad sisaldama ligipääsetavust kui nende eesmärkide saavutamise vahendit.

3.21 Komitee märgib, et puuetega naistel on õiguste kasutamine piiratud, sh tervishoiu, sotsiaalse kaasatuse, hariduse ja töö valdkonnas. Nende piirangute tagajärg on halvemad elamistingimused, terviseprobleemid, töötus ja vaesus. Sama kehtib ka teiste haavatavate puuetega isikute kohta, näiteks lapsed, eakad ja palju toetust vajavad inimesed, kelle ligipääs õigustele on tõsiselt piiratud.

3.22 Komitee märgib, et praegused noored on meie tulevik ja luua tuleb ligipääsu võimaldavad tingimused, et puudega inimesed saaksid täiel määral oma õigusi kasutada. Komitee kutsub ELi üles tagama, et noortepoliitika hõlmaks eraldi puudega noorte toetamise aspekti.

4. Mõju ELi õigusaktidele ja poliitika kujundamisele

4.1 Komitee märgib, et pärast ELi ühinemist ÜRO puuetega inimeste õiguste konventsiooniga tuleks kõiki proportsionaalseid ELi poliitilisi ja õiguslikke algatusi analüüsida puuetega inimestele iseseisva elu, täieliku osalemise ja tõkete ja takistuste eemaldamise tagamise seisukohalt. See kontseptsioon peaks mõjutama ELi kehtivaid õigusnorme, millest mõnda on nimetatud pädevusdeklaratsioonis.

4.2 Komitee on seisukohal, et siseturu arendamisel tuleks tagada, et sellesse kaasatakse puute ja ligipääsetavuse standardimise ja ühtlustamise valdkonnad, et muuta siseturg nüüdisaegsemaks ning maailmamajanduses konkurentsivõimelisemaks ja kaasavamaks. Eraldi on olemas puute valdkonna majandussektor.

4.3 Komitee kutsub üles looma ELi tegevuskava, mis tugineks kahele tegurile:

— ligipääs kui inimõigus;

— ligipääsetavuse kaasamine muu üldise poliitika kujundamises.

4.4 Komitee leiab, et ligipääs on põhiõigus, mis eeldab konkreetset poliitilist tegevuskava, ja kutsub komisjoni esitama ettepanekut ligipääsuõiguste tegevuskava kohta seoses oma poliitika kujundamisega.

4.5 Komitee kutsub üles analüüsima järgmisi valdkondi ligipääsu kui inimõiguse seisukohalt:

- juurdepääs teatud teenustele ja sotsiaalpoliitikale nõuab õigusvõime täielikku kasutamist. EL peaks tagama puuetega isikute õigusvõime põhimõtete ühtlustamise ELis;
- puuetega isikute poliitiline osalemine ja hääleõigus kõigil valimistel (kohalikel ja riiklikel), eriti Euroopa Parlamendi valimistel, peaks olema õiguslikult tagatud, kindlustades, et valimisjaoskonnad, valimisedelid, teave erakondade kohta jne on ligipääsetavad;
- kodanikuõigused (omand, õigus elule, iseseisvus, ohutus jne). Juurdepääs neile põhilistele kodanikuõigustele peab olema tagatud Euroopa meetmetega, sh isiklik abi, nii et puuetega isikutel oleks valikuvabadus ligipääsetavuse kasutamisel.

4.6 Komitee kutsub üles töötama ligipääsu kui inimõiguse perspektiivist välja konkreetsete meetmed järgmistes valdkondades: majanduskriisi tagajärgede ennetamine ligipääsetavusstandardite ja puudega inimeste iseseisva elu vallas; haridusele ligipääsu võimaldamine⁽⁹⁾; programm sotsiaalsetele ja kultuurilistele⁽¹⁰⁾ õigustele (sotsiaalsed suhted, puhkus, turism) ligipääsuks; rahvusvaheline koostöö, finants-kaubanduslepingud ja ELi seisukoht sellistes valdkondades nagu looduskatastroofid ja arengukoostöö, aastatuhande arengueesmärgid, varjupaigataotlejad ja ÜRO ja IMF; teadusvaldkonnas tuleks kasutada programmi „Horisont 2020”; juurdepääs elamispinnale, sh riiklikule elamispinnale; võimalus sportimiseks, mis on sotsiaalse kaasatuse vahend, hõlmates mh juurdepääsu hoonetele, ruumidele, programmidele jne.

4.7 Kaasamist on võimalik saavutada mh kõigi sidusrühmade ühise tegevusega mitmes põhiõiguste valdkonnas.

- ELi fraktsioonid peavad oma sisemenetlustesse lisama puuetega isikute osalemise vahendid. Sotsiaalpartnerid peaksid tagama, et kollektiivlepingutes hõlmatakse puuetega isikud ja võimalused juurdepääsuks tööle ja mõistlikele abinõudele. Komitee väljendab heameelt ELi raamlepingu üle kaasavate turgude kohta ja nõuab kõnealuse lepingu täielikku rakendamist riiklikul tasandil.
- Kodanikuühiskonna organisatsioonid peaksid edendama meetmeid, millega nende üldistesse sotsiaalsetesse nõudmistesse kaasatakse puuetega isikute juurdepääs.
- Kõik nimetatud sidusrühmad peaksid tagama, et nende ruumid, veebilehed, sisemenetlused ja värbamispoliitika oleksid ligipääsetavad.

⁽⁹⁾ Kui puudub ligipääsetav koolitransport, juurdepääs koolihoonetele ning kättesaadavad teave ja suhtlusvahendid, võetakse puudega inimestelt võimalus kasutada oma õigust haridusele (puuetega inimeste õiguste konventsiooni artikkel 24). Seega peavad koolid olema ligipääsetavad, nagu on selgesõnaliselt sätestatud puuetega inimeste õiguste konventsiooni artikli 9 lõike 1 punktis a. Ent ligipääsetav peab olema kogu kaasava hariduse protsess, mitte ainult hooned, vaid ka teave ja suhtlusvahendid, tugiteenused ja mõistlikud abinõud kõigis koolides (üldise märkuse kavand artikli 9 kohta – ÜRO puuetega inimeste õiguste konventsiooni komitee).

⁽¹⁰⁾ Puuetega inimeste õiguste konventsiooni artiklis 30 sätestatakse, et osalisriigid tunnistavad puuetega inimeste õigust osaleda teistega võrdsetel alustel kultuurielus ning rakendavad kõiki asjakohaseid abinõusid, et tagada puuetega inimestele:

- (a) juurdepääsetavates vormingutes kultuurimaterjalide kättesaadavus;
- (b) juurdepääsetavates vormingutes telesaadete, filmide, teatrietenduste ja muude kultuuriliste tegevuste kättesaadavus;
- (c) juurdepääs kultuurietenduste või -teenuste toimumispaikadele, nagu teatrid, muuseumid, kinod, raamatukogud ja turismiteenused, ning suurim võimalik juurdepääs mälestusmärkidele ja riiklikele kultuurimälestistele.

Mõnikord võib tõepoolest olla keeruline tagada juurdepääsu kultuuripärandiks peetavatele kultuuri- ja ajaloomälestusmärkidele, ent osalisriikidel on kohustus püüda tagada juurdepääs neile paikadele võimalikult suurel määral. Paljud mälestusmärgid ja riiklikud kultuurimälestised on muudetud ligipääsetavaks viisil, millega säilitatakse nende kultuuriline ja ajalooline identiteet ja ainulaadsus (üldise märkuse kavand artikli 9 kohta – ÜRO puuetega inimeste õiguste konventsiooni komitee).

Juunis 2013 vastu võetud Ülemaailmse Intellektuaalomandi Organisatsiooni (WIPO) rahvusvahelise autoriõiguse lepinguga, mille eesmärk oli lihtsustada ligipääsu avaldatud teostele, tuleks puudega inimestele, eelkõige tavatrükimaterjali lugemise raskustega inimestele, tagada ligipääs kultuurimaterjalile ilma põhjendamatu või diskrimineerivate tõketeta.

4.8 Komitee kutsub tehnoloogia arendamisel üles arendama ja tugevdama standardimise ja ligipääsetavuse strateegia kaasamist.

4.9 Komitee nendib, et ligipääsetavus võimaldab tegevusel areneda uutes sektorites, nõudes uusi oskusi, eriti info- ja kommunikatsioonitehnoloogia sektoris. Puuetega isikud peaksid sihipärase ELi poliitika toel suutma ületada digitaalse lõhe.

4.10 Komitee arvates on vaja arendada kõigi sidusrühmade – ametivõimude, erasektori äriühingute, kodanikuühiskonna ja puuetega isikute organisatsioonide – suutlikkust. Erilist tähelepanu tuleb pöörata väikestele ja keskmise suurusega ettevõtjatele.

4.11 Komitee kutsub komisjoni üles täitma oma ammust lubadust ja esitama õiguslikult siduv Euroopa ligipääsetavuse akt.

4.12 Komitee tervitab ettepaneku esitamist avaliku sektori asutuste veebisaitide käideldavuse kohta ja kordab oma arvamuses avaliku sektori asutuste veebisaitide käideldavuse kohta ⁽¹¹⁾ esitatud soovitusi:

— internetist (st teenused ja sisu) on saanud teine kanal töö otsimiseks, teabe hankimiseks, haridusele juurdepääsuks, ostmiseks ja suhtlemiseks;

— kõigi operaatorite (äriühingud või avalik sektor) veebiteenuste sisu tuleks muuta ligipääsetavaks.

4.13 Komitee tunneb heameelt, et struktuurifondide määrusse ja teistesse valdkondadesse, nagu transport ja reisija õigused, on lisatud ligipääsetavuse kriteerium ja puudega isikuid käsitlevad tingimused.

4.14 Komitee arvates tuleks vastavalt lubatule muuta ELi riigipeade puudeteemaline kohtumine ja komisjoni peadirektoraatide ÜRO puuetega inimeste õiguste konventsiooni rakendamise teemaline kohtumine regulaarseks ning kohtumistel peaksid osalema Euroopa puudeliikumise esindajad, et tagada poliitiline järelevalve ja edendada ÜRO puuetega inimeste õiguste konventsiooni, sh ligipääsetavuse sätete rakendamist.

4.15 Komitee täheldab, et kuigi rahastamine on ligipääsetavuse valdkonnas selgelt ebapiisav, tooks ligipääsu tingimuse lisamine praeguste rahastamissüsteemide kriteeriumide hulka kaasa edasiminekü kõnealuses valdkonnas. Eelkõige võib mainida struktuurifonde, sotsiaalsete investeeringute paketti, tulevasi üldiseid erandeid tööhõive riigiabi valdkonnas ja üleeuroopalise transpordivõrgu suuniseid.

4.16 Komitee arvates tuleks tugevdada ka juurdepääsu massimeediale ja kajastada meedias rohkem puuetega isikute vajadusi.

5. Järelevalve

5.1 Komitee kutsub üles arendama kodanike tegutsemissootlikkuse strateegiat, sest see on põhimõtteline viis ligipääsetavuse täieliku rakendamise tagamiseks. Vaja on teadlikkuse suurendamise kampaaniaid, samuti tuleb puuetega isikuid ja kõiki teisi kodanikke teavitada nende ligipääsuõigustest.

5.2 Komitee väljendab muret näitajate puudumise pärast ja kutsub Eurostati üles looma strateegia, mille raames töötada välja konkreetsed näitajad, tuginedes ÜRO inimõiguste ülemvoliniku büroole ja ÜRO puuetega inimeste õiguste konventsiooni komitee üldise märkuse kavandile artikli 9 kohta.

5.3 Komitee kutsub üles lisama standarditele selged ligipääsetavuse kriteeriumid ja jälgimismehhanismid (hoonestatud keskkond, infrastruktuur, uudne info- ja kommunikatsioonitehnoloogia, sh tahvelarvutite ja nutitelefonide operatsioonisüsteemid ja komisjoni volitus 376 info- ja kommunikatsioonitehnoloogia toodete ja teenuste ligipääsetavuse nõuete kohta). Puudega inimesed peaksid täiel määral osalema standardite arendamise kõigis etappides.

5.4 Komitee arvates tuleb luua tugevad jõustamissüsteemid, sest praegu need Euroopas ei toimi.

5.5 Komitee rõhutab vajadust kasutada tulevasse struktuurifondide ühissätete määrusesse lisatavaid järelevalvemehhanisme selleks, et tagada puuetega seotud eeltingimuste täitmine ning sotsiaalpartnerite, samuti puuetega isikute organisatsioonide täielik osalemine selles järelevalves.

⁽¹¹⁾ ELT C 271, 19.9.2013, lk 116-121.

5.6 Komitee on seisukohal, et Euroopa ja riiklikud haridusstrateegiad peaksid koolide ja ülikoolide õppekavadesse lisama ligipääsetavuse puuetega inimeste jaoks.

5.7 Komitee kinnitab taas eelmistes arvamustes väljendatud lubadust, et oma tegevuse arendamisel poliitilise koguna loob ta ÜRO puuetega inimeste õiguste konventsiooni rakendamise jälgimise juhtkomitee.

5.8 Tuleb edendada ligipääsetavuse sertifitseerimise mehhanismide Euroopa süsteemi. Kaasata tuleks puuetega isikute organisatsioonid.

5.9 Ligipääsetavuse mõõde tuleks lisada ELi õiguse ja poliitika mõjuhinnaangutele. Tuleb luua vahendid kaasamise edendamiseks kõigis liikmesriikides ühtsel viisil.

5.10 Komitee kutsub jälgima puuetega inimesi käsitleva Euroopa strateegia rakendamist ELi institutsioonide (sh komitee) poolt ja toob välja vajaduse tagada, et ruumid, värbamispoliitika ja teave (füüsilisel või elektroonilisel kujul) oleksid ligipääsetavad. Strateegia läbivaatamisel 2015. aastal tuleks sellele poliitikavaldkonnale pöörata erilist tähelepanu.

Brüssel, 21. jaanuar 2014.

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee
president
Henri MALOSSE
